

Анотація

Кашкаров О.О. Кримінологічне дослідження та прогнозування злочинності – необхідна умова та запорука ефективної діяльності органів кримінальної юстиції щодо протидії корисливій злочинності (на прикладі АР Крим).

– Стаття.

Кримінологічне дослідження та кримінологічний прогноз корисливої злочинності на регіональному рівні, виявлення на основі цього тенденцій і закономірностей, встановлення можливостей їх змін у бажаному напрямі та з'ясування основних факторів її детермінації, зробило можливим встановлення імовірних змін у рівні, структурі та динаміці корисливої злочинності в регіоні в майбутньому та виявлення обставин, які сприяють таким змінам.

Ключові слова: корислива злочинність, детермінація злочинності, протидія корисливій злочинності.

Summary

Kashkarov O.O. Research of criminology and prognostication of criminality are a necessary condition and mortgage of effective activity of organs of criminal justice in relation to counteraction to mercenary criminality (on an example ARC Crimea). – Article.

The criminological research and criminological forecast of mercenary criminality on regional level, revealing on this base the tendencies of laws, the establishment of possibilities of their changes in a desirable direction and finding-out of major factors of its determination, has made possible an establishment of possible changes in level, structure and dynamics of mercenary criminality in region in the future and revealing of circumstances which promote such changes.

Key words: mercenary criminality, crime determination, counteracting criminality

УДК 343.123.1:343.346.1

А.Г. Воєвода

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЧОЇ ПЕРЕВІРКИ У КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ ПРО ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ВОДІННЯ АБО ЕКСПЛУАТАЦІЇ ВІЙСЬКОВИХ МАШИН

У публікації пропонується розглянути питання, пов'язані з особливостями порушення кримінальних справ за ознаками злочину, передбаченого ст. 415 КК України (порушення правил водіння або експлуатації військових машин). Завданням дослідження є визначення та криміналістичне забезпечення виявлення приводів та підстав, достатніх для порушення кримінальних справ про злочини цієї категорії.

Об'єктивна сторона цього злочину залежить від видів військових машин та може виявлятися у порушеннях водіння, використання машин за призначенням, у не проведенні необхідного технічного обслуговування, а також у допуску до водіння (експлуатації) особи, яка не має на це права, випуску у рейс несправних машин [1, с. 187]. Ці особливості окреслюють предмет дослідження у справі та шляхи його дослідження, послідовність та методику проведення слідчих дій.

Відповідно до ст. 94 КПК України, справа може бути порушена тільки в тих випадках, коли є достатні дані, які вказують на наявність ознак злочину, тобто за наявності підстав для цього, а статтями 2367, 2368 КПК України прямо передбачено право осіб, інтересів яких торкається кримінальна справа, на оскарження постанови про порушення кримінальної справи до суду. Саме тому питання доказування наявності достатніх підстав для порушення кримінальної справи має для слідчих та прокурорів першочерговий та ключовий характер, оскільки у разі визнання судом безпідставності порушення кримінальної справи подальше провадження у справі неможливе. У зв'язку із зазначеним, вирішуючи питання про порушення кримінальної справи, слідчому слід вжити усіх можливих передбачених законом заходів для встановлення фактичних даних, які вказують як на наявність ознак злочину, під якими слід розуміти його кримінально-правові ознаки, так і на обставини, що, згідно із законом, виключають провадження у справі [2, с. 44]. Таким чином, стадія порушення кримінальної справи має свій предмет доказування, від якості дослідження якого залежить обґрунтованість прийнятого по перевірці рішення, а також успіх наступних стадій кримінального процесу.

Розглянемо найбільш типові особливості дій слідчого та органу дізнання під час проведення перевірочних дій на стадії порушення кримінальних справ зазначених категорій та окреслимо приводи та предмет доказування підстав для їх порушення.

Найпоширенішими приводами, які служать для початку проведення слідчими військової прокуратури перевірочних дій та для порушення кримінальної справи за ознаками злочину, передбаченого статтею 415 КПК України, є повідомлення посадових осіб військових частин, зональних відділів та управлінь Військової служби правопорядку, Військової інспекції безпеки дорожнього руху або Державної автомобільної інспекції МВС, які першими стають обізнаними про подію. Такі повідомлення надходять до військових прокуратур зазвичай каналами телефонного зв'язку, про що черговий працівник прокуратури в обов'язковому порядку складає відповідний протокол. Крім того, повідомлення до військової прокуратури можуть надходити безпосередньо від постраждалих, окремих громадян, інших представників влади та посадових осіб, які стали очевидцями вчинення злочину та його наслідків. Також факти порушень правил експлуатації або водіння військових машин можуть бути виявлені безпосередньо слідчим та прокурором під час перевірки повідомлень, що надходять із лікувальних закладів про перебування на лікуванні травмованих військово-службовців, працівників та службовців Збройних Сил України, а також під час проведення у військових частинах прокурорських перевірок матеріалів службових розслідувань.

Враховуючи, що у приводах містяться поверхові, стислі, а інколи необ'єктивні та суперечливі дані про подію, вони не містять достатніх відомостей про підстави для порушення кримінальної справи та підлягають перевірці. Саме тому, розглянувши приводи, за наявності яких може бути порушена кримінальна справа за ст. 415 КК України, слід перейти до питань окреслення предмета та меж

доказування на стадії порушення справ цієї категорії, а також питань, пов'язаних із здобуттям фактичних даних, які містять відомості про підстави для порушення справ.

Відповідно до ст. 97 КПК України, дослідча перевірка здійснюється в строк не більше десяти днів шляхом відібрання пояснень від окремих громадян чи посадових осіб або витребування необхідних документів, а також шляхом проведення оперативно-розшукової діяльності. Крім того, ч. 2 ст. 190 КПК України передбачає можливість проведення у невідкладних випадках до порушення кримінальної справи огляду місця події.

Разом з тим, як засвідчила практика, перелік перевірочних дій, передбачених статтею 97 КПК України, не достатній для прийняття рішення про наявність підстав для порушення кримінальної справи за ознаками злочину, передбаченого ст. 415 КК України, а фактичний строк проведення таких перевірок значно перевищує десятиденний термін. Тому, погоджуюсь із думкою вчених А.В. Іщенко, І.О. Ієрусалимова, Ж.В. Удовенко [2, с. 35-36], Н.А. Баженова, С.А. Шейфера [3, с. 152-156], А.Я. Дубинського [4, с. 46-52], Я.П. Нагойного [5, с. 17, 223], які вважають за необхідне доповнити перелік перевірочних дій на стадії порушення кримінальної справи призначенням спеціальних досліджень, без яких неможливо дійти висновку про наявність або відсутність достатніх підстав для порушення справи.

З метою визначення можливості порушення кримінальної справи зазначеної категорії слідчому, прокурору або органу дізнання у кожному разі необхідно вжити заходів щодо дослідження взаємодії ланок системи «суб'єкт водіння або експлуатації машини – військова машина – обстановка – предмет злочинного посягання». За результатами цих досліджень, отриманих шляхом виконання перевірочних дій, слід проаналізувати виявлену систему взаємодії цих ланок через призму кримінально-правової характеристики складу злочину.

Для прийняття рішення про порушення кримінальної справи має бути встановлена відповідність суб'єкта водіння або експлуатації військової машини критеріям суб'єкта військового злочину, оскільки кримінальна справа за ознаками злочину, передбаченого ст. 415 КК України, може бути порушена тільки за умови вчинення порушень військовослужбовцем або військовозобов'язаним під час проходження зборів. Ця обставина встановлюється шляхом витребування витягу з наказу командира частини про зарахування військовослужбовця до особового складу військової частини, довідки із військового комісаріату про зарахування до списків військової команди для проходження військовозобов'язаним зборів, витягу з наказу командира частини про постановку особи на забезпечення частини. Крім того, слід встановити відповідність суб'єкта спеціальним критеріям (стаж роботи на транспортних засобах відповідних категорій, наявність допусків, відповідних посвідчень механіка-водія тягача, тракториста-машиніста, відомостей про закріплення за ним машини тощо). У разі невідповідності особи таким критеріям кримінальна справа може бути порушена відносно неї тільки у разі доведеності самовільності цих дій за відсутності прямої вказівки начальників про водіння або експлуата-

цію машини цією особою [1, с. 189-190]. При порушенні правил експлуатації машини, яке виразилось у випуску в експлуатацію технічно несправних військових, та у порушеннях допуску осіб до керування або експлуатації потребує встановленню особа, відповідальна за виконання цих обов'язків. Зазначені обставини встановлюються витребуванням та аналізу настанов з експлуатації та обслуговування машин, службових обов'язків осіб, відповідальних за технічний стан машин, керівних документів з порядку допуску осіб до водіння або експлуатації конкретного виду військових машин, витребування під час огляду місця події військового квитка, посвідчень, які надають право керувати та експлуатувати машину, шляхових листів, витягів з наказів командира частини про випуск машини в експлуатацію.

Також слід встановити наслідки злочинного посягання, під якими ст. 415 КК України розуміє спричинення потерпілому середньої тяжкості чи тяжкі тілесні ушкодження або загибель потерпілого чи кількох осіб (зазначені обставини встановлюються шляхом призначення судово-медичних освідчень, опитуванням очевидців та постраждалих осіб) та зв'язок цих наслідків із злочинними діяннями суб'єкта водіння або експлуатації машини.

Крім того, на стадії порушення кримінальної справи встановленню підлягає належність засобу вчинення злочину до військових машин: бойових, спеціальних або транспортних, які є військовим майном, тобто перебувають або повинні перебувати на обліку у військових частинах, закладах, установах, організаціях, у тому числі орендовані у цивільних установ [1, с. 187]. Ці обставини встановлюються шляхом витребування, витягів із наказів командира про перебування на обліку як штатної машини, витягів із книг обліку наявності та руху матеріальних засобів «форма 27», карток обліку основних засобів «ОЗ-6», шляхом отримання пояснень у командира підрозділу, за яким машина закріплена). Також слід встановити технічний стан машини, а у разі її несправності – час настання несправності, яка унеможливила управління; своєчасність та якість технічного обслуговування, наявність зауважень щодо технічного стану машини. Зазначені обставини встановлюються шляхом аналізу настанов з експлуатації та обслуговування машин, витребування та огляду журналів технічного обслуговування машин та призначенням спеціальних досліджень. Встановлення цих обставин важливе для вирішення питання про наявність ознак злочину в осіб, які повинні були обслуговувати та ремонтувати машину, або в особи, яка її водила та експлуатувала. У разі раптового настання несправностей, що не залежало від дій будь-яких осіб, слід прийняти рішення про відмову в порушенні кримінальної справи.

Важливе значення для вирішення питання про порушення кримінальної справи є встановлення та аналіз елементів обстановки події, а саме факторів, які характеризували навколишнє середовище та впливали на його зміну, а також на психофізіологічний стан суб'єкта експлуатації та на інших учасників у їх взаємообумовленості. У тому числі встановленню підлягають час події, місце та такі його характеристики, як видимість, організація руху, наявність знаків, перешкод, характер дорожнього покриття, характеристика транспорт-

них засобів та інших об'єктів, які причетні до події, дії інших учасників події, організація праці та відпочинку, характер лікування особи [6, с. 19-26].

Також на стадії порушення кримінальної справи слід встановити спосіб вчинення злочину, тобто послідовність та характер взаємодії суб'єкта водіння або експлуатації з механізмами керування машиною, а машини – з обстановкою та постраждалими, які саме протиправні діяння призвели до злочинного наслідку та порушення яких саме правил відбулось.

Відомості про обстановку та спосіб вчинення злочину на стадії порушення кримінальної справи встановлюються шляхом огляду місця події за участі очевидців, учасників події, спеціаліста, відібраним пояснень в учасників події та очевидців, шляхом направлення запитів до місцевих гідрометеорологічних установ, органів обслуговування доріг та ліній електропередач, призначень трасологічних, ситуаційних автотехнічних досліджень, аналізу Правил дорожнього руху України, настанов з експлуатації та обслуговування машин, службових обов'язків осіб, відповідальних за технічний стан машин. Також такі відомості можуть міститись у відповідних наказах командира частини, у журналах технічного огляду та регламентного обслуговування машин, журналах медичного огляду осіб, допуску їх до водіння та експлуатації та в інших документах.

Дослідження обстановки події, наслідків та способу дій суб'єкта злочину надає можливість відтворити механізм події, під яким слід розуміти сукупність дій суб'єкта в їх просторово-часовій послідовності і зв'язку з об'єктом посягання (предметом злочину і потерпілим), мотивами і цілями дій злочинця, з іншими особами (свідками), обстановкою, а також з результатами-наслідками таких дій [7, с. 72].

Встановлення зазначених обставин дає змогу прокурору, слідчому та органу дізнання однозначно вирішити питання про наявність чи відсутність достатніх підстав для порушення кримінальної справи за ознаками злочину, передбаченого ст. 415 КПК України, та запобігти у подальшому скасуванню постанови про порушення кримінальної справи як безпідставної та незаконної.

Література

1. Хавронюк М. І. Військові злочини: Коментар законодавства / Хавронюк М. І., Дячук С.І., Мельник М.І.; відп. ред. Дрига М.Д., Кравченко В.І. – К. : А.С.К., 2003. – 272 с.
2. Іщенко А.В. Теорія і практика криміналістичного забезпечення процесу доказування в розслідуванні злочинів: Навч. посібник / Іщенко А.В., Іерусалимов І.О., Удовенко Ж.В. – К. : Центр навч. літ., 2007. – 160 с.
3. Баженов Н.А. Порядок проведения судебно-медицинской экспертизы требует усовершенствования / Баженов Н.А., Шейфер С.А. // Вопросы борьбы с преступностью. – М., 1975. – Вып. 23. – С.152-156.
4. Дубинский А.Я. Понятие, структура и содержание уголовно-процессуальной деятельности / А.Я. Дубинский // Проблемы социалистической законности. – Х., 1989. – Вып. 24. – С. 46-52.
5. Нагойный Я.П. О возможности назначения судебной экспертизы до возбуждения уголовного дела / Я.П. Нагойный // Криминалистика и судебная экспертиза. – К., 1967. – Вып. 4. – С. 17, 223.
6. Суманець О.М. Основи експертизи дорожньо-транспортних пригод: автотехнічна експертиза: Навч. посібник / Суманець О.М., Голодний В.Ф. – К. : Хай-Тек Прес, 2008. – 160 с.

7. Тіщенко В.В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів: монографія / В.В. Тіщенко // Одеська національна юридична академія. – О. : Фенікс, 2007. – 260 с.

Анотація

Воевода А.Г. Особливості проведення дослідчої перевірки у кримінальних справах про порушення правил водіння або експлуатації військових машин.
– Стаття.

У публікації розглянуті проблемні питання, пов'язані з визначенням та криміналістичним забезпеченням виявлення приводів та підстав, достатніх для порушення кримінальних справ про порушення правил водіння або експлуатації машин за ознаками злочину, передбаченого ст. 415 КК України.

Ключові слова: військові машини, суб'єкт водіння або експлуатації, приводи, підстави, порушення кримінальної справи, досудове слідство, доказування.

Summary

Voevoda A.G. Features of carrying out checks before prosecution in criminal cases about infringements of rules of driving or operation of military machines.
– Article.

In the publication the problem questions, connected with definition and criminalistical maintenance of revealing of occasions and the bases for prosecution in criminal cases about infringements of rules of driving or operation of military machines, provided by article 415 CC of Ukraine, are considered.

Key words: military machines, subject of driving or operation, occasions, bases, prejudicial inquiry (investigation), a proof.

УДК 343.9:347.963

В.Є. Завгородній

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ АСПЕКТ КООРДИНАЦІЇ ПРОФІЛАКТИКИ ЗЛОЧИННОСТІ ПРОКУРОРОМ РАЙОНУ

Закон покладає на прокуратуру, у тому числі й районну, поряд з іншими і функцію координації діяльності правоохоронних органів з боротьби зі злочинністю.

Вивчення питань координації діяльності правоохоронних органів з боротьби зі злочинністю показує, що в ряді районів головні причини низької ефективності координаційної діяльності полягають, перш за все, в невмінні, а в деяких випадках – і в небажанні прокурорів організувати цю роботу належним чином. Нерідко напрями й форми боротьби зі злочинністю визначаються без урахування її структури, динаміки й небезпеки окремих видів злочинів. Як відзначає російський дослідник Н. Говорков, який обіймає посаду прокурора Московського району міста Н. Новгороду понад двадцять років, «багато прокурорів районної ланки розглядають координацію у кращому разі як формальний обов'язок, у гіршому – як тягар» [8, с. 31]. І хоча це відзначено російським автором, проте ситуація з цим у в нашій країні не краща.